

skih aspekata te raznolikosti izbora medija i metodičkog pristupa, osobitu ulogu ima — kako je već istaknuto — dob vjeroučenika jer o njoj uvelike ovise njihove spoznajne, doživljajne i djelatne mogućnosti.

4. Katekizam PUT U SLOBODU sadrži progresivniju i cjelovitiju inicijaciju u kršćanski život nego katekizam POĐIMO ZAJEDNO, inače je u svemu izrađen po istoj metodi kao i prethodni katekizam. PUT U SLOBODU napisan je prije svega za učenike šestog razreda osnovne škole, dakle za razdoblje »odlaska« iz djetinjstva i »ulaska« u mladenačku dob. Nastoji pomoći djeci i onima koji s njima rade da zajedno trajno rastu u sve veću ljudsku i vjerničku zrelost. Zato je opsežniji od prethodnih katekizama i dosta se razlikuje od običnih udžbenika: napisan je istodobno za djecu, mlade i odrasle, i mnogo je toga u njemu prepušteno slobodnom pojedinačnom i zajedničkom izboru.

Katekizam PUT U SLOBODU čini povezanu cjelinu sa svim prethodnim katekizimima, a osobito s katekizmom POĐIMO ZAJEDNO, na koji se često upućujemo.

Katekizam PUT U SLOBODU posvećuje osobito mnogo stranica temi IZLASKA izraelskih plemena iz egipatskog sužanjstva, PROROCIMA Staroga zavjeta i ISUSU KRISTU kao osloboditelju i spasitelju. Tako je velikim dijelom biblijskog sadržaja. To je, uostalom, velika prednost ovih katekizama. Oni na vrlo vješt pedagoški način uvode djecu u poznavanje Biblije i pomažu im da Bibliju zavole kao svoju knjigu, knjigu svoje vjere. U katekizmu ima poglavlja posvećenih i liturgiji (došašće i Božić) i sakramentima kao znakovima susreta i novoga života s Bogom i jednih s drugima.

Sva četiri katekizma, koja smo ovdje ukratko prikazali, predstavljaju organsku programsku cjelinu kojom se — zahvaljujući cikličko-progresivnom oblikovanju katehetskih programa u njima — pruža mogućnost sustavnog, progresivnog i sve cjelovitijeg kristocentričnog, trojstveno teocentričnog i kršćanski antropocentričnog uvođenja djece i mladih u vjeru i život kršćanske zajednice.

Katekizmi su prvotno namijenjeni djeci, predadolescentima i mladima navedenih dobi, ali su u mnogim svojim slojevima tako oblikovani da su također namijenjeni i ostalim odraslim članovima obitelji vjeroučenika. Tako je urednik ovih katekizama Josip Baričević zajedno s Anom Zelić i s ostalim suradnicima pridonio ostvarivanju jednog od temeljnih načela suvremene kateheze: uvođenja djece i mladih u vjeru i život kršćanske zajednice treba ostvarivati istodobno i u najdubljoj poveza-

nosti s trajnim vjerničkim kultiviranjem i formiranjem odraslih. Pridonio je ujedno shvaćanju i ostvarivanju kateheze kao jedinstvenog stvaralačkog komunikacijskog čina kojim se stvaraju uvjeti da vjeroučenici trajno sazrijevaju u vjeri kao pojedinci i kao članovi žive kršćanske zajednice.

Adalbert Rebić Humski

Vijeće BKJ za hrvatsku migraciju (priř.), *Novi kodeksi i iseljenici*, Znakovi i gibanja 24, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1986, 210 stranica.

Ova se vrijedna knjižica pridružuje — kako piše mons. Vladimir Stanković, ravnatelj hrvatske inozemne pastve, u Uvodnoj riječi na str. 6 — lijepom nizu knjiga i knjižica koje je izdalo Vijeće BK Jugoslavije za hrvatsku migraciju kroz 16 godina svog rada (»Crkva i hrvatsko iseljeničtvo«, »Pastoral selijaštva među teološkim disciplinama«, »Hod Božji i Bog hoda« i druge). Ove su knjižice napisane ne samo za naše inozemne pastoralne radnike nego i za naše svećenike u domaćoj duhovnoj pastvi i za studente teologije, koji su zadnjih godina dužni slušati predavanja iz »Pastorala selijaštva«.

Knjižica sadrži nekoliko radova poznatih profesora crkvenog prava koji su bili objavljeni u smotri »Migracioni e turismo — On the Move«, br. 39, u rujnu 1983. godine. Taj broj smotre ima podnaslov »Quaderno universitario No. 3«, što znači da su ti radovi namijenjeni studentima na teološkim učilištima koji slušaju predavanja iz pastoralne teologije. Radove su preveli na hrvatski jezik A. Škvorčević, Ž. Kustić i s. Nives Kuhar. Radovima inozemnih profesora dodan je na kraju knjižice i doprinos Josipa Delića, profesora crkvenog prava na Visokoj bogoslovnoj školi u Splitu, afiliranoj Bogoslovnom fakultetu u Zagrebu, o »Crkvenim pravnim propisima i seliocima«, što je zapravo njegovo predavanje održano 1984. godine u Viezehheiligenu za naše pastoralne radnike u inozemstvu.

Knjižica sadrži slijedeće radove: »Novi zakonik crkvenog prava i dušobrižništvo svijeta u pokretu« (Jean BEYER SJ, dekan Fakulteta crkvenog prava Sveučilišta Gregoriana, Rim), str. 8-32; »Pastoral ljudi u pokretu u teološkoj formaciji na sveučilištima i u sjemeništima« (Velasio de Paolis), str. 33-43; »Povijesni i kanonski vidici pastoralne brige za useljenike u Americi krajem 19. stoljeća (Stephen M. Di Giovanni, H. E. D, doktor crkvene povijesti, Zavod Sjeverne Amerike, Rim), str. 44-68; »Te-

meljno pravo — dužnost vjernika selioca« (Pier Antonio Bonnet, profesor kanonskog prava, Papinsko sveučilište Gregoriana, Rim), str. 69—114; »Misionar za selioce. Karizma, dužnost i priprava« (Valesio de Paolis, C. S.), str. 115—172; »Crkveni pravni propisi i selioci« (Josip Delić, profesor kanonskog prava, Visoka bogoslovna škola Split), str. 173—208.

Novi crkveni zakonik, koji je stupio na snagu 27. studenoga 1983, pokazuje da Crkva vodi ozbiljnu brigu o vjernicima iseljenicima. Radovi sabrani u ovoj knjižici predstavljaju službena tumačenja rimskih profesora crkvenog odnosno kanonskog prava o novom zakoniku i o onome što on veli o inozemnoj pastvi. Upravo su zato ti radovi vrlo korisni pastoralnim radnicima i studentima teologije. Oni ih uvode ne samo u problematiku pastoralna iseljeništa nego i u duh novog crkvenog zakonika. Kroz ova tumačenja čitatelj će upoznati ne samo ono što novi crkveni zakonik govori o iseljeništvu nego i mnogo toga drugoga što on govori o pastvi općenito. Kroz ova predavanja odnosno članke upoznat će čitatelj duh novoga zakonika, koji je u okvirima duha Drugoga vatikanskog sabora.

U članku »Novi zakonik crkvenog prava i dušobrižništvo« Jean Beyer pokazuje kako je novi zakonik vodio računa o selilačkom svijetu i njegovim problemima, kako je imao snage suočiti se s tim problemima i kakve je stavove zauzeo u odnosu na načelo »teritorijalnosti«, koje je određivalo temeljne propise prijašnjega zakonika. Trebat će zapravo mnogo vremena da se ostvari sve ono što novi zakonik omogućuje s obzirom na pastoral selilaštva. Novi je zakonik ublažio crkveno zakonodavstvo glede načela teritorijalnosti; ne spominju se više vojni vikarijati. Uspostavlja se mogućnost ustanove osobnih prelatura i slično.

U svome radu »Pastoral ljudi u pokretu u teološkoj formaciji na sveučilištima i u sjemeništima« o. Velasio de Paolis donosi najvažnije crkvene dokumente o pastoralu selilaštva (»Exsul familia«, »Migratorum cura«, »De pastoralis migratorum cura«, Pismo »Crkva i selilaštvo« i »Refleksije i instrukcije o pojedinim fenomenima selilaštva«) te nudi nacrt predavanja iz »Pastoral selilaštva« na crkvenim učilištima (na temelju svoje vlastite prakse).

U narednom članku »Povijesni i kanonski vidici pastoralne brige za useljenike u Americi krajem 19. stoljeća« Stephen M. Di Giovanni pokazuje što je sve Crkva poduzela u SAD-u krajem prošlog stoljeća u prilog novih doseljenih vjernika. Prije svega gradila im je crkve u kojima su se mogli okupljati i na svome jeziku slušati propovijedi i učiti vjerske is-

tine. Te su crkve postale središta novih župnih zajednica, neovisnih o postojećim američkim župnim zajednicama. Na poticaj takve američke prakse Kongregacija za širenje vjere je 1887. godine dopustila i dapače poduprla gradnju i uspostavu takvih nacionalnih crkava. To se u Americi pokazalo izvanredno učinkovito za sam rast Crkve i vjere u članovima Crkve. To je još i za naše vrijeme uzor kako bi trebalo postupati u pastoralu selilaca.

U članku »Temeljno pravo — dužnost vjernika selioca« Bonnet piše da je posebno pravo odnosno dužnost vjernika selioca u Crkvi doseći Boga i stoga se spasiti bez odreknuća svoga vlastitog bilo osobnog bilo zajedničkog identiteta. Da bi vjernik mogao prikladno rasti u Bogu, Crkva mu kao zajednica mora omogućiti da se skladno razvije u zasebnoj zajednici u kojoj živi.

U svom članku »Misionar za selioce« V. De Paolis traži u crkvenim dokumentima (npr. »Exsul familia«, »Pastoralis migratorum cura«, »De pastoralis migratorum cura«, »Apostolicae caritatis« i dr.) obris misionara za selioce, ističući pritom osobito karizmatičku narav misionara, njegove dužnosti kao i brigu Crkve oko priprave misionara za selioce.

Na kraju knjižice Josip Delić istražuje što ima crkveno-pravnog o selilaštvu i dušobrižništvu oko selilaca u crkvenim dokumentima (počevši od »Exsul familia pa do novog crkvenog zakonika).

Knjižicu preporučujemo svećenicima i studentima teologije kao i ostalim našim vjernicima koji se zanimaju za crkvena pitanja, u ovom slučaju za pitanja selilačke pastve i selilačkih problema općenito. Knjižica će ih stvarno uvesti ne samo u svijet selilačkih pitanja nego i u svijet mnogih drugih crkvenih pitanja, i to u svjetlu Drugog vatikanskog sabora i novog crkvenog zakonika.

Budući da je riječ o prijevodu koji je, bez sumnje, najvećim dijelom izvrstan i čitljiv, imao bih na nj neke primjedbe. Prvenstveno, prijevod treba biti do kraja *prijevod*. To znači da treba prevoditi sve izraze koji su prevodivi, odnosno za koje jezik na koji se prevodi ima svoje vlastite izraze. U knjižici je (izuzevši str. 8—32 i 44—68) previše stranih izraza, uglavnom romanskog podrijetla. Uzmimo (sasvim nasumce) stranicu 99. Na njoj su 24 strane riječi (Christifidelis, horizont, individualni, komunitarni, identitet, eklezijalan, asimilacija, struktura, harmoničan, kontekst, formirati, specifičnost, adekvatno, norme, emarginirani, juridički, univerzalan, sankcionirati) od kojih većina ima istoznačni hrvatski izraz. Ako uzmemo slijedeću stranicu, onda je slučaj još ozbiljniji: tu ima 28 stranih riječi. I

tako dalje. Istina, knjižica pretpostavlja teološki, odnosno bogoslovno, izobražene čitatelje koji će te strane izraze razumjeti. Međutim, i mi teolozi moramo paziti na čistoću materinskog jezika te izbjegavati tragove jezične »kolonijalnosti«. Dakako, bez pretjerivanja! Svakako, trebalo je prevesti na str. 69—101 izraz »Christifidelis« (vjernik, Kristov vjernik, kršćanin...). On se, možda, može ostaviti neprevedenim u jezicima romanskog podrijetla (!), ali ne u drugim jezicima. Ovo je izrečeno samo zato da bismo mi prevodioci tekstova raznih bogoslovnih znanosti više pazili na izvornost i na čistoću svoga jezika. Upravo to i znači *prevoditi* misao iz jednog na drugi jezik: izraze i riječi jednog jezika zamijeniti izrazima i riječima drugog jezika.

Adalbert Rebić

Klaus BERGER, *Formgeschichte des Neuen Testaments*, Quelle und Meyer, Heidelberg, 1984, 400 stranica.

Već je prošlo više od 60 godina otkako su objavljena dva izvrsna djela o povijesti književnih oblika Novoga zavjeta (Martin Dibelius 1919. i Rudolf Bultmann 1921). I ova bi knjiga željela stati rame uz rame uz prva djela o *Formgeschichte* (FG). Zamišljena je kao studentski priručnik. Pokušava obraditi FG cijeloga Novoga zavjeta. Donosi bogatu literaturu.

Pišući o FG Novoga zavjeta 60 godina nakon Dibeliusa i Bultmanna, pisac je mogao uočiti mnoge novosti koje su odonda otkrivene na području novozavjetne egzegetike znanosti. Pisac se ne bavi u prvom redu pretknjiževnom predajom, nego radije pokušava srediti postojeće jedinice u novozavjetnom tekstu. Za razliku od Dibeliusa i Bultmanna, proširuje tzv. »Sitz im Leben« imajući u vidu tipične situacije u povijesti ranog kršćanstva. Povijest književnih oblika (njem. *Formgeschichte*) shvaća kao »književnu povijest pojedinih književnih vrsta«. Tekstualne oblike prema tome dijeli pod retoričkim vidom na: 1. symbuleutičke (to su oni oblici u kojima se opisuje neki čin ili ispuštanje nekog čina); 2. epideiktičke (tekstualni oblici koji opisuju čuđenje ili gađenje) i 3. dikaničke (tekstualni oblici koji vode do zauzimanja stava i do strančarenja). Prema ovoj podjeli podijeljen je i glavni dio knjige (25—366 str.).

Pisac je ukazao na izvanredno bogatstvo i različnost književnih oblika koji postoje u No-

vom zavjetu. Za razumijevanje nekog teksta od neobično je velike važnosti odrediti najprije njegovu književnu vrstu. A u ovoj je knjizi gotovo cijeli Novi zavjet razrađen i podijeljen na književne oblike. Tako knjiga postaje velika pomoć tumačima Svetog pisma i studentima. Dakako, s druge strane, takva podjela cijelog NZ na književne vrste nije ni bez mane: teško je naime cijeli NZ podijeliti na književne vrste tako sigurno kako to čini pisac. Ipak, knjiga će obogatiti svakoga koji je bude uzeo u ruke i ozbiljno studirao Novi zavjet. Zapravo, ona bi morala biti pri ruci svakome koji se želi ozbiljno baviti Novim zavjetom.

Adalbert Rebić

Jacques DUPONT, *Etudes sur les evangiles synoptiques*. Presentees par F. Neiryneck, sv. 1—2 (Bibliotheca Ephemeridum Theologicarum Lovaniensium 70), Löven, 1985, XXI—XXIX + 1210 stranica.

Djelo predstavlja zbornik radova poznatog egzegete J. Duponta. U djelu su sabrana 53 članka koja je Dupont objavio u vremenskom razdoblju od 30 godina (1954—1985). Budući da je riječ o vrlo plodnom piscu, razumljivo je da su nastala dva sveska zbornika radova. Članci su u zborniku objavljeni reproduktivno, osim onih koji se u zborniku po prvi put objavljuju na francuskom jeziku. Nakon piščevih radova donesena je i novija literatura, a članci su opskrbljeni kritičkim bilješkama. Na kraju knjige su popisi autora i predmeta.

Zbornik je podijeljen temama. U prvom su dijelu (3—212 str.) članci koji govore o povijesnom Isusu: »Jesus annonce la bonne nouvelle aux pauvres« (23—85), »Jesus Messie des pauvres, Messie pauvre« (86—130). To su dva vrlo dobra i važna članka. U nastavku su članci u kojima pisac obrađuje poglavito Markovo evanđelje (215—526), Logienquelle (529—760) te Evanđelje po Mateju (763—950) i po Luki (953—1181). U tom su dijelu osobito važne njegove studije o Isusovim usporodbama.

Djelo ima vrlo veliku važnost: Dupont je mnoge stvari sada premislio i zauzeo nova stajališta. Zato je vrlo korisno čitati kritičke bilješke koje su potpisane pod već prije nekoliko godina objavljene članke. Uostalom, ako znamo koju je ulogu odigrao Dupont u suvremenoj egzegezi Novoga zavjeta, osobito na francuskom jezičnom području, onda nije teško procijeniti korisnost i važnost tog zbornika: na jednom mjestu imamo sve studije pisca